

Тема. Григорій Квітка-Основ'яненко. Ідейно-художній аналіз повісті «Маруся». Ознаки сентименталізму у творі.

Мета: (формувані компетентності): *предметні* (опрацювати основну інформацію про життя і творчість письменника; **визначати** ознаки сентименталізму, виокремити християнські ідеали повісті в «Маруся»; **характеризувати** образи персонажів твору; **визначати** композиційні особливості та проблематику твору); *ключові* (уміння *вчитися*: навички пізнавальної діяльності, уміння критично працювати з джерелами; *усвідомлення* міжпредметних зв'язків, *комунікативні*: навички спілкування в колективі та толерантне ставлення до думок і почуттів оточуючих; *інформаційні*: навички роботи з книгою, з інтернет-ресурсами; *загальнокультурні*: стимулювати інтерес до вивчення національної спадщини, сприяти вихованню гармонійної, духовно багаті особистості).

Обладнання: текст повісті, презентація-супровід уроку, онлайн-тестування на платформі <https://naurok.com.ua/test/ivan-kotlyarevskiy-ene-da-4464.html>, відеоролик <https://www.youtube.com/watch?v=VragzK2x0kU>

Інтеграція на уроці : українська мова, зарубіжна література, інформаційні технології

Тип уроку: комбінований.

Технологічна карта заняття

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

2.1. Асоціативний куш

Іван Котляревський

2.1. Діалог

Уявна ситуація: Чим Іван Котляревський є особливою постаттю в українській літературі?

2.2. Тестування на платформі <https://naurok.com.ua/test/ivan-kotlyarevskiy-ene-da-4464.html>

III. Оголошення теми й мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

3.1. Дослідницька робота (випереджувальне завдання) : дослідити важливість особистості Григорія Квітки-Основ'яненка в українській літературі. Тези оформити у вигляді СПР.

Дослідницька робота (випереджувальне завдання): шлях становлення Г.Квітки -Основ'яненка: від російського до українського письменника;

3.2. Пошуково-відновлювальна робота

Завдання: за вказаними словами, словосполученнями відтворити біографію Г. Квітки-Основ'яненка (ст.184-187).

Село Основа, козацько-старшинський рід, бібліотека, Григорій Сковорода, послушник у монастирі, перший науково-літературний журнал, перша збірка прислів'їв та приказок, російська мова, 1832-1833 рр.

3.3. Перегляд відео з проблемним завданням: який період життя письменника відтворено. Як цей факт пов'язаний з подіями, описаними у творі.

відеоролик <https://www.youtube.com/watch?v=VragzK2x0kU>

3.4. Робота з ТЛ

Повість-

Романтизм –

Сентименталізм –

3.5. Ідейно-художній аналіз твору «Маруся»

- За що Бог був милосердним до Наума? («Хоч маленьке свято, а він свічку у церкві поставить, гроші старцям роздасть»)

- Як письменник вперше характеризує Марусю? («Ходить на вулицю не любила, а ось із задоволенням допомогала батькам, варила їжу, пряла»)

- Де познайомилися Маруся та Василь? Яке враження справила на хлопця дочка Наума Дрота? («Став наш Василь і сам не свій, і, як там кажуть, як опарений. То був шутливий, жартівливий, на вигадки, на приклади — поперед усіх: тільки його і чули, від нього весь регіт іде; тепер же тобі хоч би півслова промовив: голову посупив, руки поклав під стіл і ні до кого нічирк; усе тільки погляне на Марусю, тяжко здихне і пустить очі під лоб»)

- Що розповів Левко Цьомкало сироті про Марусю? («Ця дівчина багата, вона байдужа до розваг і гуляти на свята не ходить, роботяща: добре шиє, пряде, варить і пече»)

- Які почуття охопили героїню, коли вона взяла від Василя горішки? («Їй часом ставало то весело, то сумно, і вона сама не знала, що з нею діється»)

- Як Олена Кубраківна охарактеризувала Марусі Василя? («Він свитник, хлопець дуже гарний, має гнучкий стан та на сільських дівчат і не дивиться. Нібито його хазяїн хоче взяти хлопця в прийми, віддати за нього свою доньку-красуню»)

- Чим був викликаний сум героїні, коли вона повернулася додому з весілля? (Думала, що Василь її не любить)

- Як це вплинуло на її діяльність по господарству? («Треба було йти по зілля на город, а вона з кошиком пішла по воду. Прийшла додому, затопила піч і почала ставити в неї порожні горшки, замість пшона стала терти сіль — усе в цей день робила не так як слід»)

- Про що вигадав Василь дівчатам, аби разом з ними піти до міста? («Нібито по дорозі бігав якийсь собака і кидався на людей. Парубок пообіцяв провести їх і оборонити від злодія»)

- З якою промовою про щире почуття звернувся Василь до Марусі, коли вони залишилися на самоті? («Люблю я тебе, Марусенько, усім серцем моїм, люблю я тебе більш усього на світі. Не сердься на мене, не відворожуйся, не затуляй очиць твоїх білою рученькою, дай її мені сюди, нехай пригорну її до свого серденька, та тоді хоч і вмру, коли тобі невгодна щирая моя любов!»)

- Коли героїня остаточно повірила в те, що хлопець її палко кохає? («Та я ж тобі, моя Марусенько, тим же Богом божуся, що нема у сьому ніякого гріха.»)

Він повелів бути мужу й жоні; заповідав, щоб вони любили один одного і щоб до смерті не розлучалися. Тепер ми любимося: дасть Бог»)

- Чим дочка здивувала батька після повернення з базару? («Ніколи Маруся не варила такого самачного борщу»)

- Через що дівчина вимушена була приховати від батьків своє побачення з коханим?

- За яких обставин Василь познайомився з Наумом Дротом?

- Чим викликане добродушне ставлення Дротів до хлопця?

- Прочитайте виразно опис обряду сватання. Для чого Г. Квітка використав його у творі?

- Чому Наум не дав згоду на одруження Василя з дочкою? (Його могли забрати в солдати. «Принеси бумагу, що «найомщик» принят за самого себе і за твої гроші — от тобі зараз, обома руками, віддам Марусю»)

- Що свідчить про те, що Маруся, опікуючи Василя, відмовляла всім, хто до неї сватався?

- Як героїня готувала паску? («Учинила паску, поклала в неї яєчок, імбиру, шафрану, і паска спеклася висока, жовта і ще у печі добре зарум'янилась»)

- За яких обставин Наум раптово зустрів Василя на Великдень у церкві?

- Чим пояснити те, що родина Дротів за столом харчувалася разом із батраками?

- Як сталося, що Маруся захворіла? _ Яким чином Наум з Настею лікували дочку від застуди? («От він зараз дістав йорданської води та й звелів Насті, щоб нею натерла Марусі бік, де болить, і дав тієї води трошки напитись, а сам підкурював її херувимським великоднім ладаном...»)

- До кого найнявся Василь на роботу, аби здобути гроші, щоб відкупитися від рекрутчини? («Хлопець найнявся до купця-залізняка, для цього Василь навчився читати, писати, рахувати; співав у церковному хорі»)

- Через що розлучення Василя і Марусі було надто сумним? («Як ти вернешся, Василечку, то, може, мене на сім кладовищі будеш так поминати»)

- Що робив Дрот для спасіння Марусі від недуга? («Запрошував цирюльника, приводив німця-лікаря»)

- З якою промовою звернулася героїня до батьків?

- Як Василь сприйняв смерть коханої? («Василь скрикнув, жалібно застогнав, зблід як смерть та тут і впав мов неживий до мертвої, припав до неї і, ридаючи, цілував її руки. Він так плакав і вбивався, що всі люди, навіть малі діти, почали голосити, дивлячись на Василя і на Марусиних батьків»)

- Що було незвичним для поховання Марусі? («Запросили, як на весілля, бояр, дружок, старостів, свашок та світилку, а молодого не знадобилось вибирати — це був Василь, посватаний наречений Марусі»)

- Куди зник Василь, коли залишився самотнім? («Пішов у ченці і став уже дияконом Печерського монастиря в Києві»)

- Через що батьки Марусі не змогли побачити Василя, приїхавши до нього в Київ? (Чернець сказав їм, що той помер: «Він і прийшов немощний та таки себе не оберігав: не слухав нікого, ськав усякої болісті і заморив себе зовсім. Далі чах-чах та от неділь зо дві як і помер»)

- З яким останнім проханням перед смертю звернувся коханий Марусі до служителів монастиря? («Якоїсь землі, що у нього у платку була зав'язана, покласти з ним, а платок шовковий, червоний, просив покласти під голову»)

- Чого побажав Наум Василеві, відслуживши по ньому панихіду? («Дай Господи милосердний, щоб ти там знайшов свою Марусю!»)

- Що зумовило трагічне закінчення твору? Хто є винним у нещасті двох молодят?

- Які знання про життя і побут селян у першій половині ХІХ ст. ви почерпнули з твору?

- Що вас особливо вразило в повісті? Чому?

3.6. Характеристика образів твору

3.6.1. Матеріал для опрацювання образу Марусі.

- Чому Маруся — народний ідеал дівочої краси? (Головна героїня повісті наділена найкращими людськими якостями простого трудового народу. Про красу Марусі свідчить її портрет: «Висока, прямесенька, як стрілочка, чорнявенька, очиці — як тернові ягідки, брівоньки — як на шнурочку, личком червона, як панська рожа, що у саду цвіте, носочок так собі прямесенький, з горбочком, а губоньки — як цвіточки розцвітають, і меж ними зубоньки — неначе жорнівки, як одна, на ниточці нанизані». Особливо наголошено на тому, що Маруся «до усякого діла невсипуща»)

- Як Квітка-Основ'яненко зображує внутрішній світ героїні? (Письменник розкриває поетичність і ліризм її душі, яка так щиро й довірливо розкрилася в коханні до Василя. Зовнішня і духовна краса Марусі ідеалізовані письменником)

- Якими фольклорними рисами наділений художній образ Марусі? (Вона слухняна, покірна, працьовита і релігійна, поважає своїх батьків, старанно працює. Не ходила Наумова донька гуляти з дівчатами ні на вулицю, ні на вечорниці й іншим не радила цього робити. У характері героїні втілюється ідеал скромності)

- Про що свідчить виявлення ніжності і любові до Василя? (Їх внутрішній світ сповнений великих почуттів, душевної краси. Дівчина прагне щастя. Сільська дівчина Маруся «викручується» перед матір'ю, соромливо приховуючи перші побачення з коханим, «як ясочка» милується своїм Василечком, червоніє, «як калина», тріпочеться, «як тая рибонька», коли б їй крила, «полетіла на край світу». Слухняна і покірна, Маруся зважилась благати батька зглянутись на неї, не губити її щастя і видати заміж за Василя. Вона вибухає незборимою силою кохання: «Таточку, голубчику, соколику, лебединку! Матінко моя ріднесенька! Утінко моя, перепілочко, голубочко! Не погубляйте свого дитяти; дайте мені, бідненькій, ще на світі пожити! Не розлучайте мене з моїм Василечком». Але майнова нерівність насамперед стала непереборною перешкодою до її одруження. Сумне життя настало для Марусі без Василя, який пішов на заробітки, щоб звільнитися від солдатчини. Вона журиться, ночей не досипає, уболіває за долю свого коханого. Маруся ніжно і палко закохана, протее знаходить в собі силу волі, щоб не зустрічатись з Василем до сватання без відома батьків. Прощаючись із Василем, який їхав на заробітки, Маруся пророчить собі смерть: «Василю! На кладовищі мене покидаєш, на кладовищі мене й знайдеш! Поминай мене, не удавайся в тугу... прощай на віки вічні!.. Там побачимось!»)

- Яких страждань зазнала Маруся, журячись за милим? (Героїня стала безвільною, занепала духом, втратила працездатність, нудьгує. Одного разу вона пішла у бір по гриби, змокла під холодним дощем, застудилась і незабаром померла. В останні хвилини, перед смертю, Маруся не скражиться на свою долю і не шкодує за втраченим життям, а батькам радить не вболівати, щоб не розгнівати Бога)

3.6.3. Компаративний аналіз образів Наталки Полтавки, Марусі та Тетяни Ліриної.

3.6.4. Матеріал для опрацювання характеристики образу Василя.

- Яким ви уявляєте Василя? («Світлими тонами змальовано і коханого Марусі Василя. Цей образ цілком гармоніє з образом Марусі. Василь бідний селянський парубок, сирота, працює свитником у місті. Він розумний, гарний, працюючий і релігійний. Портрет його змальований у фольклорному дусі: «хлопець гарний, русявий, чисто підголений; чуб чепурний, уси козацькі, очі веселенькі, як зірочки: на виду рум'яний, моторний, звичайний...»)

- За яких обставин герой познайомився з Марусею і закохався в неї? (Гнучкий стан Василя Г. Квітка порівнює з молодим ясенком і підкреслює його парубоцьку красу. Василь з першого погляду закохується в Марусю на одному з весіль. Він відчув себе щасливим, коли дізнався, що Маруся його теж любить. Автор користується фольклорними зворотами, словами з народної пісні для висловлювання Василем своїх почуттів. «Марусенько, моя лебідочко, зірочка моя, перпілочко!.. Я мов у раю!»)

- Через що Наум Дрот не погоджується на одруження Василя з дочкою? (Сирота працюючий і чесний, тому родина Дрота шанобливо ставилася до Василя, але перешкодою до одруження була лиха солдатчина. Василь благає Наума змилюватись над сиротою і віддати свою дочку за нього. Але батько Марусі непохитний у своєму рішенні. Тоді Василь кориться долі. Щоб заробити на найомщика, він змушений іти в найми до купця)

- Як герой сприймає сум коханої через перешкоду до їх одруження? (Коли Василь повертається з торговельних справ, то бачить свою Марусю на лаві під церковним сукном, хоч і вбрану, але не до вінця з ним, а у яму. Угледівши таку картину, Василь зблід, «закричав жалібно, застогнав, зблід як смерть, та тут же і впав, мов неживий...»)

- Що вирішує робити Василь після смерті Марусі? (Велика чутливість і переживання властиві Василеві. Він тяжко сприйняв смерть коханої, навіть хотів покінчити життя самогубством, але знайшов інший вихід зі становища: постригся в ченці печерського монастиря, де незабаром помер під іменем отця Венедикта)

- Які риси характеру сироти Г. Квітка найбільше возвеличує? (Василя показано як скромну, щиру, палаючу й нелукаву людину, що шанобливо ставиться до старших і кориться патріархально-родинним звичаям)

- У чому значення образу героя? (В образі парубка втілено глибокі переживання від втраченого щастя. О. Гончар, виходячи з «народних критеріїв», писав: «В образі Василя письменник намагався втілити найхарактерніші риси кращого парубка, такого хлопця, який був би гідним Марусі»)

3.6.5. Інформаційне трено щодо рис характеру та якостей героїв.

3.6.6. Матеріал для опрацювання образів.

• Г. Квітка характеризує ідеальність наума Дрота? (Наум Дрот був парень на усе село, де жив. Батькові і матері слухняний, страшим себе покірний, меж товариством друзяка, ні півслова ніколи не збрехав, горілки не впивавсь, п'яниць не терпів, з ледачими не водивсь, а що до церкви — так хоч би і маленький празник, тільки піп у дзвін, він вже й там... Коли прочує яку бідність, наділить по своїй силі і совіт добрий дасть)

• В яких умовах він живе зі своєю дружиною? («Щасливе і заможне життя було в нього з Настею. Їх турбувало лише те, що не було дітей, і не знали вони, кому дістанеться їх добро після смерті. А в них було й воликів пар з п'ять, була і шкапа, були й батраки, було чим і панщину відбувати, і у дорогому ходити, була і нивка одна і друга, ще дідівська, а третю він сам вже купив, так було йому чим орудувати»)

• Чим пояснити неоднозначне ставлення Наума до коханого Василя? (Наум шанував Василя, але дочку не віддавав за нього — бідняка, бо той мав іти в рекрути. Дрот не хотів, щоб його єдина дочка залишилася «не жінка, ні удова, звісно, як солдаток шанують: як саму послідню паплюгу, і ніхто і не вірить, що була солдатка й чесна». Не хотів він і допомогти найняти найомщика: «Як знатимуть, що в тебе жінка багата, то так тягнутимуть, що тільки держись, і усе до кінця не доведуть, усе заставлятимуть, щоб було за що вчепитись»)

• Що свідчить про взаємоповагу в родині Дротів? («Життя в сім'ї Наума Дрота проходило в повній згоді, ніколи не було сімейних чвар. Він любив свою дочку, шанував дружину Настю. Наум був вольовий, непохитний у своїх намірах, дотримувався патріархального образу життя. Всі складні питання він вирішував на свій погляд. Дочка і дружина безперечно слухали його. Дружина говорить: «Він мені закон, а не я йому». Маруся каже: «Чи здужала, чи не здужала, а коли батько каже без жартів та трохи чи й не сердитий, то треба устати». Батько Марусі дуже релігійний, тому він і сподівається на «волю божу»)

• Як Дроти сприйняли смерть своєї дочки? (Смерть Марусі була тяжкою втратою для батьків. Наум оплакує свою дочку: «На кого ж ти нас покинула? Узяла всі наші радощі з собою...»)

• Якою у творі зображена дружина Наума? (Настя — працююча, релігійна, любляча мати, добра і покірна. Вона бажала щастя для Марусі, хотіла видати її заміж за Василя, але залежність від рішень чоловіка змусила покоритись його волі).

IV Підбиття підсумків

Тестування

<https://naurok.com.ua/test/grigoriy-kvitka-osnov-yanenko-marusya-4473.html>

V Домашня робота

Пошуково-дослідницьке завдання: ознаки реалізму та сентименталізму у творі.

Використані джерела

1. https://konspektu.at.ua/publ/9_klas/ukrajinska_literatura/g_kvitka_osnov_janenko_marusja_persha_ukrajinska_povist_novoji_ukrajinskoji_literaturi/48-1-0-1424

